

18. Slotconclusies

*Ecolutie*⁴⁷²

*achter de voorruit van de vooruitgang de eenzaat
op zijn dwaaltocht door de nacht de maan
zweet muggen en uit de poriën van de simulator
de dunwandige zenuwpees regent bloed van onan
op de eunuch aan de grenspost van de dageraad
staat de toverdrank klaar een hassebassie
een pikketanis waarmee men de plooiën van het knooppunt
opent blootlegt voor de nieuwe dorst naar bronst
naar nog meer toverkunst nog meer
onbezonnenheid onder de zon van de nieuwe tijd*

Lucebert

Leeswijzer

In dit hoofdstuk worden enkele eindconclusies getrokken die de status van het onderzoek op 26 april 2012 weergeven. Het onderzoek gaat intussen gewoon door, want elke dag weer valt er veel te leren.

18.1 Individu centraal

In de provincie Noord-Brabant zijn de afgelopen tien jaar veel plannen gemaakt voor een duurzame, regionale ontwikkeling, maar die zijn niet goed van de grond gekomen, mede door de eigenaardigheden van de politiek. Politici gaan over *what should be*.⁴⁷³ De feiten en de empirie laten ze over aan de Wetenschap. En de feiten zijn dat *what should be, never happens*, om allerlei redenen. Hoofdstuk 12 schotelt de lezer een aantal feiten voor, die samen een scherp beeld geven van het onvermogen van de samenleving zoals wij die ingericht hebben. Degenen die het volk vertegenwoordigen in de diverse politieke arena's, hebben niet het morele gezag om namens de kiezer, c.q. de individuele burger besluiten te kunnen nemen. Burgers willen zich in toenemende mate direct zélf bemoeien met de vraagstukken die hen aangaan. Dat is ook de beste manier om besluiten te nemen. Het individu kan en moet in laatste instantie doen, wat niemand anders voor hem of haar kan of mag doen: verantwoordelijkheid dragen voor de keuzen die hij of zij uit eigen vrije wil maakt.

⁴⁷² Lucebert, verzamelde gedichten, de bezige bij, Amsterdam 2002, blz. 768. En wij maar denken dat wij het wiel hadden uitgevonden!

⁴⁷³ Paul Feyerabend, *The Tyranny of Science*, Polity Press, Cambridge, 2011, blz. 92.

Deze benadering is geënt op de ideeën van de Franse filosoof Jean-Paul Sartre en de Spaanse filosoof Fernando Savater. Savater: ‘Niemand kan vrij zijn in mijn plaats, dat wil zeggen: niemand kan mij ontheffen van de taak om zelf te kiezen en zelf te zoeken.’⁴⁷⁴

Alle individuen samen geven de samenleving richting. Of dat een duurzame ontwikkeling is, dat is meer een kwestie van moraal en ethiek dan van politiek. Moraal is het geheel aan gedragingen en normen die jij, ik en degenen om ons heen, juist en fatsoenlijk achten. Ethiek is de bespiegeling over de vraag waarom we die gedragingen en normen juist en fatsoenlijk achten, ook in vergelijking met de ‘moralen’ die andere mensen erop na houden.⁴⁷⁵ De benaderingen en methoden in deze thesis kunnen mensen helpen en inspireren om zichzelf te verwezenlijken en samen het bijstere spoor van de Ecolutie te zoeken, te vinden en te volgen.

18.2 Drie krachten

Drie Krachten werken in op de familiale economie, waarin het individu zich thuis voelt:

1. de Markt; de meedogenloze confrontatie van vraag en aanbod op diverse deelmarkten en de daaruit voortvloeiende prijzen, die zorgen voor golfbewegingen in de economische bedrijvigheid, de werkgelegenheid, de inkomens en de sociale cohesie.
2. De Staat, die ongewenste marktwerking corrigeert en op allerlei terreinen wet- en regelgeving gebruikt om eigen doelen te realiseren van een politieke elite die officieel het volk vertegenwoordigt, maar in werkelijkheid ook allerlei andere ideologische en materiële belangen dient.
3. Morele Autoriteit; appèl voor een fundamentele sociale ethiek die moreel bindend is voor het leeuwendeel van de gemeenschap.

De Kloof tussen de familiale wereld van het gezin, de familie, de buurt, de wijk, het dorp en de stad waarin het individu zich thuis voelt en de grote, boze wereld daar buiten, wordt in dit proefschrift gedicht. En wel op twee manieren.

Door de regio, in casu de provincie, een actieve, dynamische betekenis te geven en te positioneren als verbindingsschakel tussen de familiale belevingswereld van het individu en de ogenschijnlijk onveranderlijke buitenwereld.

Door een economische, ecologische en sociaal-culturele orde op te bouwen vanuit het enige creatieve, levende wezen dat in staat is om bewust eigen keuzes te maken en daar ook verantwoordelijkheid voor te dragen: de individuele mens. We sluiten hiermee aan bij het Existentialisme, dat in 1965 (1967 in Nederlandse vertaling) bij monde van Jean-Paul Sartre stelde: ‘De eerste stap die het existentialisme doet, is dat het ieder mens in het bezit stelt van hetgeen hij is en hem de totale verantwoordelijkheid voor zijn bestaan in handen geeft. En wanneer wij zeggen dat de mens voor zichzelf verantwoordelijk is, bedoelen we niet dat de mens verantwoordelijk is alleen voor zijn eigen individualiteit, maar dat hij verantwoordelijk is voor alle mensen.’⁴⁷⁶ En dus ook voor overleving van de mens, c.q. voor een duurzame,

⁴⁷⁴ Fernando Savater, *Het goede leven, Ethiek voor mensen van morgen*, Bijleveld, Utrecht, 1996, blz. 49.

⁴⁷⁵ Idem, blz. 50.

⁴⁷⁶ Jean-Paul Sartre, *Over het existentialisme*, A.W. Bruna & Zoon, Utrecht/Aartselaar, blz. 14.

regionale ontwikkeling. Het daadwerkelijk tot stand brengen van zo'n ontwikkeling moet een gezamenlijke inspanning zijn. Niemand immers krijgt het in zijn uppie voor elkaar. Essentieel is, dat noodzakelijke gedragsverandering, innovatie en besluitvorming geworteld zijn in het individu.

18.3 Joint Effort Society

Wij duiden dit nieuwe model aan als de *Joint Effort Society*. De samenleving waar niet voor elk maatschappelijk vraagstuk de landelijke overheid wordt aangesproken, maar waar iedereen die een misstand signaleert ook zelf actie onderneemt, steun zoekt bij anderen en met zoveel mogelijk (lieft alle) belanghebbenden naar oplossingen zoekt en die ook zelf, met die anderen, uitvoert. De representatieve democratie wordt vervangen door de participerende ofwel directe democratie. Gesloten systemen worden opengebrouwen. Het primaat van de Staat wordt vervangen door het primaat van het individu (en dat van de gemeenschap), zoals de econoom John Stuart Mill eeuwen geleden al voorzag in zijn essay *On Liberty*. Het zwaartepunt in het overheidsbeleid verschuift van Den Haag naar de regio en het stedelijk gebied.

In dit proefschrift is het concept van de *Joint Effort Society* geconcretiseerd. De confrontatie van theorie en praktijk heeft geleid tot een Diagnose & Management Model dat nog allerminst volmaakt is, maar wel een beweging in de goede richting is. Concurrentie heeft zowel constructie als destructie tot gevolg. De winst van de één is het verlies van de ander. Per saldo is dit een *zero sum game*. We willen daarentegen naar een situatie waarin we Allemaal Winnen, waarin we niet tegen elkaar vechten maar samen werken aan een betere Wereld, een soepel draaiende economie, een gezonde leefomgeving, keuzevrijheid, welvaart en welzijn voor iedereen, een rechtvaardige verdeling van lusten en lasten, een einde aan alle terreur en misbruik, kortom: een Wereld waarin wij willen leven, die nooit verveelt, die mensen gelukkig maakt, een Wereld die niet alleen op korte termijn, maar ook over generaties heen houdbaar is.

Zoals de roots van de Europese Unie hebben de roots van de *Joint Effort Society* zich gevormd vlak na de Tweede Wereldoorlog. De Fransman Jean-Paul Sartre hield toen voordrachten met scherpzinnige, profilerende uitspraken, die tien jaar later gebundeld zijn in een 86 pagina's tellend boekje, getiteld *Over het Existentialisme*. Daarin stelt Sartre onder meer de volgende retorische vraag: '...Betekent dit dat ik dan maar moet berusten? Nee. Ten eerste moet ik mij engageren, vervolgens moet ik handelen naar het oude gezegde "wie niet waagt, die niet wint". '(...) Ik kan mij bijvoorbeeld afvragen: "Zal er ooit sprake zijn van socialisatie?" Ik heb er geen idee van, maar ik zal alles wat ook maar enigszins in mijn vermogen ligt in het werk stellen om het zo ver te krijgen. Buiten dat kan ik nergens op rekenen. Berusting is de houding van mensen die zich ervan af maken met de woorden: "laat anderen maar datgene doen waartoe ik niet in staat ben".

‘De doctrine die ik uitdraag is het absolute tegendeel van berusting. Er is geen andere realiteit dan actie. De mens is niets anders dan zijn eigen ontwerp. Hij bestaat slechts voor zover hij zichzelf verwezenlijkt. Hij is dus niets anders dan de som van zijn daden, niets anders dan zijn eigen leven.’⁴⁷⁷

Of er ooit sprake zal zijn van een duurzame, regionale ontwikkeling?
Wij zouden het niet weten. Maar we zullen er wel veel aan doen. *To be the change we want to see in the world.*

⁴⁷⁷ Idem, blz 33/34.